

54
1/28

ז'ן ערלונג'ס

נזכור לנצח את הבנים, תלמידי בית החינוך תיכון עירוני ג',

מחזור יג	רובינפלד גדעון
מחזור טו	פלסר עודד
מחזור כא	ימיני מאיר
מחזור כד	אנג'לקוביץ ברוך
מחזור כד	בן אליהו אהרון
מחזור כד	מלכוב שמואל
מחזור כה	גנדהופר משה ✓
מחזור כז	אלוס משה ✓
מחזור כז	אלסברג שמעון
מחזור כז	בן ציון צדיק
מחזור כז	ריינהרץ ישראל
מחזור כח	אזולאי אליהו
מחזור כח	הדס דב
מחזור כח	רוזנצווייג יצחק
מחזור ל	אפריאט מרדכי
מחזור ל	סלמן זאב
מחזור ל	רפאלי יעקב

שנפלו כגבורים במלחמת יום הכפורים, בהגינם על המולדת.

יהא זכרם ברוך

כפרחים עברו הם לפנינו — מוריהם.
במיטב שנותיהם הצעירות צמחו, פרחו ובשלו חייהם
האינטלקטואליים והריגשיים.
אלה היו שנות התבגרותם, מלוות בבעיות אין ספור,
משפחתיות ואישיות.

אנחנו היינו שותפים ללבטיהם ולחיפושי דרכיהם.
הושטנו להם יד מדריכה, עד אשר ראינו אותם גדולים,
ומוכנים להצטרף לחברת המבוגרים.

ארבע שנים בילו כמעט כולם בבית-ספרנו, בבית החינוך
התיכון בירושלים. הם באו אלינו לאחר גמר בית ספר יסודי,
נכנסו לכתה טי"ת וסיימו י"ב כיתות, כאשר נבחנו בבחינות
הבגרות של ממשלת ישראל. כל אחד נבחן במגמתו: במגמה
החברתית, הריאלית או הביולוגית. יש מתוכם שהמשיכו
ללמוד בבתי ספר גבוהים, ושסיימו את לימודיהם האק-
דמיים, ויש מתוכם שחלמו על לימודים גבוהים, ושלא זכו
להיכנס לאוניברסיטה או לטכניון. אלה היו פאר הנוער,
תקות העתיד של עמנו ומדינתנו.

במלחמת יום הכיפורים נקפד הפתיל של חייהם
הקצרים. במערכה אכזרית זאת כתבו הם דפי גבורה נשגבים.
הם נלחמו ונפלו כאריות בהכרה, כי הם מוסרים את
נפשותיהם למען קיומה ולמען שלומה של מדינת ישראל,
מולדתם. בית ספרנו שכל אותם, את מיטב בוגריו.
יחד עם המשפחות השכולות אבלים אנו על אובדן
הבנים היקרים והאהובים, ועל קבריהם הרעננים מזילים
אנו דמעת יגון.

כאן, בחוברת-זכרון זאת, אנו מציבים מצבת נצח
לדמותם האצילית והנעלה, כפי שנצטיירה במעשיהם, בכ-
תביהם ובליבות מוריהם וחבריהם.

ד"ר שמשון קירשנבום

מנהל בית החינוך תיכון עירוני ג'
ירושלים

32-31-30-29
35

בין כל המשחקים הוא אהב מאד לשחק נהג מכונית,
ובטיוליו עם ההורים היה מסב את יד אביו כאלו זו הגה
של מכונית.

(ההורים)

ההיה בכך סימן לעתיד? אפי חזק, מחשבה עצמאית,
דמות מנווטת ומובילה?

"האהבה לנהיגה דבקה בו במשך כל השנים עד התבגר-
רותו, אז חלם כבר על מכונית אמיתית.

משה נקלט היטב בבי"ס ארלוזורוב והיה אהוד על
מוריו וחבריו. היה עליו ומלא שמחה, ובכל תעודותיו חזרה
ההערה — אהוד על חבריו.

בקיץ 1960 עברנו לגור בבית הכרם, שם השתנו ה-
תנאים: סביבה חדשה, חברים חדשים. אולם תוך תקופה
קצרה התרגל משה לתנאים החדשים. בפי השכנים נקרא
אז "מפקד החבורה". למרות המרחק הרב לא רצה להח-
ליף בבי"ס, כי היה קשור מאד לחבריו ללמודים.
וכך הגיע משה למצוות. הטקס וההכנות שקדמו לטקס
קסמו לו, והרשם נחרת בו לזמן ממושך" (ההורים).

תלמיד בבית החינוך.

התחנה הבאה בחייו של משה היתה ביה"ס התיכון
בו למד בשנים 1964—1967 תשכ"ד—תשכ"ז. בעברו מבי"ס
ארלוזורוב לבית חינוך תיכון קבל המלצה חמה ממנהלת
ביה"ס דאז, הגב' חדוה איש-שלום.

"תקופת לימודיו בתיכון עירוני ג' היתה התקופה
המעניינת ביותר בחייו: התייך עם קבוצות חברים בני
גילו, קשר קשרים, שנמשכו עד לימו האחרון. חבריו המסו-
רים ממשיכים לבקר גם כיום בבית ההורים" (ההורים)

משה גנדהופר
מחזור כ"ה

משה נפל ב-19.10.73 בכפר שבין איסמעיליה ופורט
סעיד, כאשר הזחל"ם בו נמצא נפגע פגיעה ישירה. שמונה
בחורים מתוך הארבעה עשר נפלו.

מ ש ה

נולד ב-15 במאי 1949, שנה לאחר מלחמת השחרור.
בילדותו קיוונו שתמו כל המלחמות בארץ ומשה לא ידע
כבר מלחמות...

הילד הרך הכניס שמחה בבית. היינו משפחה עובדת.
בתחילה החיים לא היו כל כך קלים כי שנינו עבדנו
ואמא היתה צריכה לעמול גם בבית לאחר שחזרה מעבודתה
בבית-החולים.

משה גדל בשכונת נחלת אחים. הוא השתלב היטב
בין ילדי הסביבה. תמיד אהב להמצא בחברת ילדים, כי
משחר ילדותו (בהיותו בן 11 חודש) כבר נמסר למעון
ילדים וטעם חיי חברה.

על משה כתלמיד מחנכו רפי חוטר

משה לא נהג ל"דגור" בבית על לימודיו אולם מעורר-
בותו בשעורים היתה רבה. כאיש חברה מובהק לא נרתע
מלהביע דעותיו ואף להתווכח עליהן. יחד עם זאת נהג
להאזין לזולת ולמצוא גם לו נימוקים ענייניים.

שלוש שנים היה משה מבקר חריף לכל הסובב אותו,
נאבק ונסה להתגבר על משברים. בקרתו החריפה ביותר
היתה נגד מסגרת ביה"ס הכופה והנוקשה. בשנת לימודיו
האחרונה גבר בו רגש האחריות, עוצבה אישיותו הרוחנית
והוא החל לחשוב על עתידו.

על תקופה זו בחייו של משה, דברי ד"ר קירשנבויס,
מנהל ביה"ס ומחנכו של משה בכתה יב/חברתית.
משה גנדהופר ז"ל תלמיד בית החינוך תיכון עירוני ג'
1964-1967 תשכ"ד-תשכ"ז

ישיבת המורים בחודש אפריל 1967, בבית החינוך
תיכון עירוני ג', שסיכמה את רשמיה מתלמידי כתות י"ב
לפני שסיימו את לימודיהם במוסד, קבעה לגבי משה ז"ל
מסקנה קצרה בעלת שתי מילים: "בחור טוב", שנרשמה
בכרטיסו האישי בבית הספר. עם רושם זה נפרד משה
מבית ספרנו בו למד ארבע שנים. זאת היתה מסקנה
קולעת, שהתבססה על יחסו לחבריו, למוריו, לבית ספרו
ולמסגרות שפעל בתוכן. מסקנה זאת התכוונה להצביע על
טוב לבו, על נכונותו לסייע בכל עניין ועל אחריותו כלפי
למודיו.

אישיותו של משה התגבשה בשנות התבגרותו בבית
החינוך התיכון. הוא בא אליו לאחר שסיים כתלמיד טוב
את בית הספר היסודי, בית החינוך ע"ש חיים ארלוזורוב.
שנות התבגרותו היו סוערות ומלוות תהפוכות. בכתות
ט'ית-י"א נאבק עם עצמו, וחיפש דרך תוך כדי מאבק זה

בית החינוך ע"ש ח. ארלוזורוב
רחוב ר' עקיבא - 11 העצמאות

יפוסיט' כניסון תשכ"ג
28.3.67 11140

לכל פאן דבשי

ברצוננו להכיל על תלמידנו טסה גנדהופר.

הנ"ל תלמיד טוב וחרוץ. בשנה האחרונה התקדם
מאד והויע להיסגים ישיים.

משה פעיל מאד בחיי החברה ובכל כשרונות הרשמיים.
מקובל ואהוב על חבריו.

אין-לבו טסק, שיצליח בלמודיו בבית-ספר התיכון.

בכבוד רב,
חנה איש-סלון
מנהלת בית החינוך

עם עצמו ועם סביבתו. המעבר מהבגרות המוקדמת לשנות התבגרותו המאוחרות חולל בו תמורות בהתייחסותו אל סביבתו. תחילה התעניין בגדנ"ע אוירית, קרא ספרות ש- התייחסה לחיל אוויר ואילו בשנות לימודיו בבית הספר התיכון שינה את התעניינותו.

יחסו הבקורתי אל סביבתו הביא אותו לקונפליק- טים שונים. בבית הספר היסודי היתה התנהגותו "ראויה לשבח" ואולם בבית הספר התיכון התפתחו בו בתחילה התנגדויות מסויימות למסגרת הכופה והנוקשה. לכן שמע בקורת על דרכי התנהגותו, ולפעמים צריך היה לסבול מ- נקיטת אמצעים משמעתיים כלפיו. הסביבה לא הבינה אותו, וממנה לא שאב תמיכה ועידוד. בזמנים מסויימים נהיה אדיש ו"לא איכפת" ובכל זאת מלא את חובותיו כתלמיד ועלה מכתה לכתה, כך שסיים את לימודיו התי- כוניים לאחר ארבע שנות לימודים בשנת 1967.

הכרתי אותו מקרוב בהיותי מחנכו בכתה יב/חברתית. בשנת הלימודים האחרונה בבית הספר נרגע, ולא ניכרו בו יותר המאבקים והמשברים, שליוו אותו בכתות ה- נמוכות. הוא נרתם לשאת בעול האחריות, שרבעה עליו לקראת בחינות הבגרות. אז נתגבשו בו ההתעניינות וה- נטיות במקצועות המגמה החברתית: היסטוריה ומדעי חברה אחרים כגון כלכלה ומשנת הסוציאליזם. הוא נטל עליו את העול והשיג את תעודת הבגרות, שחתמה את חינוכו בתיכון.

בנוסף על היותי מחנכו לימדתי אותו מקצועות אחר- דים בכתה יב/חברתית. כמה שמחתי על אשר זכיתי, כי משה נכלל בין תלמידי. נהניתי להסתכל בו ולראות את חיוכו המלבב. הוא נמנה עם סוג התלמידים, המנעימים את שעות עבודתו של המורה בכתה. ניתן היה לקשור אותו

קשרי הבנה וידידות, ואפשר היה לזכות באהדתו ובשיתוף פעולה. נפרדנו כידידים בסיום לימודיו, ונשארו ידידים גם לאחר שעזב את בית הספר ופנה לעיסוקיו בצבא ובאוניבר- סיטה העברית. וכשאני שואל את עצמי כל זה בזכות מה? הרי יש תשובה אחת ואמיתית: בזכות לבו הטוב, שנדם לעולם. רבים, ואני בתוכם איבדו במותו חבר טוב וידיד אמת."

מדבריו

על אדם וחברה:

משה הרציני ובעל המחשבה הבוגרת מתגלה בחבור שכתב בבחינות הבגרות. הנושא: אם אין אני לי — מי לי? וכשאני לעצמי, מה אני? ואם לא עכשיו אימתי?

"אם אין אני לי — מי לי? ברעיון זה הכונה היא שעל האדם להסתמך על עצמו בלבד, מאחר וקימת סכנה, שהסתמכות על אחרים עלולה להצר את צעדיו ואף להזיק.

הרעיון השני — וכשאני לעצמי מה אני? מציין את מכלול הבעיות בחברה מנקודת ראות אחרת. האדם לבדו לא יצליח בחברה, עליו להעזר בחברה.

גם הרעיון השלישי — משלים את קודמיו. גם הוא מביא כלל להצלחה בחברה: מוטב לא לדחות דברים.

כמו כן אפשר להבין זאת אחרת — שישנם דברים רבים, שבשל היותם קשים לעשייה, הם נדחים שוב ושוב. ולכן, אם נקיים את שני הרעיונות הקודמים, נוכל לקיים גם את השלישי.

מן הראוי לציין שרעיונות אלו נתפסו גם ע"י הוגי הדעות החברתיים בארופה ומתוך רעיונות אלו צמחו התורות על רצון הכלל.

ניתן להוכיח את נכונותם של הרעיונות בדרכים שונות. לפי דעתי, מרבית האנשים, מכירים בנכונות הרעיונות. ביכולתי אף להביא דוגמה אקטואלית — המשבר שפרץ לאחרונה באזורנו. בתחילה ציפו לעזרה

מספר רפי חוטר — מורהו :

יתכן ואהבתו למקצועות הלימוד שהעם והארץ במר-
כזם היא שמשכתהו כמו גם רבים וטובים אחרים לחילות
הקרביים, והוא אף התנדב לסירת שריון עימה עשה את
שירותו הצבאי לטוב ולרע.

משה סיים את לימודיו בבית החינוך התיכון בשנת
תשכ"ז היא שנה מלחמת ששת הימים. זכורני כיצד ליווני
בחיוכם הטוב הוא וחבריו בבוקרו של ה-5 ביוני, לכשהת-
יצבתי לקול קריאת "אהבת ציון" ברדיו במקום גיוסי שהיה
ליד חצר בית הספר. שבועות אחדים לאחר מכן נקרא הוא
אל הדגל והתגייס לצה"ל.

מבחוץ אך משנוכחנו לדעת כי עזרה כזו לא תהיה, נאלצנו לצאת לבדנו
למערכה, שאיש לא ידע מה יהיה סופה. מערכה זו נסתימה אמנם
בנצחוננו הצבאי, אך אם נרצה לקיים את פירות נצחוננו, ניוכח שאנו
לעצמנו למעשה לא כלום. רק עזרת מדינות ידידותיות תוכל לממש
נצחוננו הצבאי. גורם הזמן הוכח כבר בנצחון הצבאי ועוד יוכח במערכה
המדינית...

כאשר מדובר על האדם ויחסו לסביבה, נתן לראות שכאן פועל
יותר הרעיון השני. במרבית המקרים יעדיף הפרט להתחבר על מנת
ליצור דברים גדולים, אשר בסופו של דבר, יועילו גם לו. האדם יודע
שטוב יותר לפעול כגוף מלוכד ; וסבה נוספת — החוק מונע מן האדם
לעשות ככל העולה על רוחו...

לסכום ניתן לומר כי ביחסים שבין אדם לחברו מעדיפים את טובת
החברה מתוך אמונה שבסופו של דבר, הדבר עוזר גם לפרט; אבל בחיים
המדיניים עדיין שולט לחלוטין העקרון של — אם אין אני לי — מי לי ?
ברור שאם כל שלשת העקרונות הללו יוגשמו, במלואם, דבר זה
יגרום הטבה לכלל".

ח י י ל :

בתום לימודיו ואחר בחינות הבגרות התגייס משה
לצה"ל והתנדב לסיירת שריון (1967). בשרותו הסדיר ה-
שתתף משה בקורס סיור, קורס סמלי סיור וקורס צלפים.
במלחמת ההתשה נטל חלק פעיל כסייר שריון, והיה תחת
אש מתמדת כמעט בפעולות של בדיקת דרכים ופריצתן
לאורך התעלה. חשוף לאש, חשוף בדרכים, כמטרה מושכת
לטילי האויב.

"בתקופה זו היינו מאד מודאגים. אביו של משה חלה
(בהתקף לב) ומצב בריאותו הדאיג את משה. הדאגה מ-
שתקפת היטב במכתביו הביתה" (ההורים).

בתקופת שירותו הארוכה עמד לא פעם אל מול ה-
סכנה, והימים הם ימי מלחמת ההתשה. אולם בפוגשי בו
באקראי, ברחוב, או בכל הזדמנות אחרת בחבורתא עם
חבריו, ראיתיו כאשר רוחו איתנה ודבריו הטובים אינם
משים ממנו. הוא יצא ממלחמה אכזרית זו וידו על העל-
יונה.

כסטודנט —

"ב-1970 השתחרר משה ונתקבל לאוניברסיטה ב-
פקולטה למשפטים. הלימודים במקצוע זה היו מאד לר-
חו וענינו אותו רבות. הוא שתף אותנו בהתרשמויותיו על
תקדימים מעניינים במשפטים שונים. באמצע חדש ספטמבר
1973 השלים את כל עבודותיו והמבחנים הסופיים של ה-
שנה השלישית וקבל זכות להתמחות אצל עורך דין (דובר).
בשלב זה הגיע משה לנקודת מפנה בחייו הצעירים.
הוא קבל יותר בטחון עצמי והיתה לנו הרגשה כללית ב-
משפחה שהבחור מרוצה מהשגיו ומתחיל להתוות את ע-
תידו". (ההורים).
הוא הספיק לעבוד כסטאג'ר רק עשרה ימים ובא הסוף
המר...

כבן —

משה היה קשור מאד להוריו ולבית. הרבה לשתף את
ההורים בכל נושא שעסק בו ובכל בעיה פוליטית, מפלג-
תית או לימודית, שענינה או הטרידה אותו.
משה גילה דאגה רבה להורים, דאגה שהתגלתה בעק-
בות מחלת האב בעת מלחמת ההתשה ובמלחמת יום ה-
כפורים. אף על פי שלא היה כתבן גדול, ידע מהי חשיבות
גלויה להורים והרבה לשלוח גלויות קצרות ועניניות כדי
להסיר דאגה מליבם.

(ב-16.10 למשל, שלח שתי גלויות ואת האחרונה שלח
ביום מותו.) בגלויות אלו נסה לטשטש כל סימן למעורבותו
במלחמה, כדי למנוע מהוריו חשש ודאגה.

14/10/73

לאמא ואבא שלום!

אני מקווה שקבלתם ממני כבר לפחות גלויה אחת. כמרכן נסיתי
כבר פעמיים לסדר שמישהו יצלצל הביתה למסור דרישת שלום. אני
לא יודע כיצד לשכנע אתכם שאני נמצא במקום רחוק מכל סכנה, אבל
זוהי האמת לאמתה. אני מתאר לעצמי שברור לכם שלא אבוא הביתה
בתקופה הקרובה. אנא שלחו לי לבנים לפי הדאר הצבאי פ / 1095.
שלכם משה

16 /10/73

לאמא ואבא היקרים!

נא לא לדאג. יש כאן חיים מעניינים.
הזקן והבטן גדלים.
אין לי זמן להמשיך לכתוב.

שלכם משה

אם שמעתם על מישהו מהחברה תודיעו לי.
מה שלום עמוס?

19.10.73

לאמא ואבא היקרים שלום!

אצלנו אין חדש פרט לעובדה שאנו עוברים למקום אחר. גם שם
לא מסוכן מעכשיו. תנסו לשלוח מכתבים לא לפי ב/1085 אלא לפי
2031. או יותר טוב במכתב אחד לפי זה ואחד לפי זה.
שלכם משה

בעל הומור —

הוריו, מוריו וחבריו מעלים את חוש ההומור שלו כתכונה בולטת באפיו.
בצד חוש ההומור, היה משה קונדס ותעלולן גדול. אך חוש ההומור לא פגע בזולת, הוא היה הומור של טוב לב והתמוגגות.

על חוש ההומור של משה מספרת רות, ליסבונה מור-רתו:

אני זוכרת ברק וניצוץ מחייך בעיניו...
כשנודע לי כי גם משה בין הנופלים, הגבתי: הוא חייב לי... והשומעים שאלו בתמיהה — מה? —
בחמישית, בתחילת השנה, כשעדיין פנים ושמות אי-נמסרין לכדי דמויות מוגדרות, הבחנתי באחד ה-תלמידים, שהיה מגיב על "בדיחותי" — הערותי, וסביבת התלמידים בטווח שמיעה, מתמוגגת מצחוק.
בקשתי גם אני להינות מחוש ההומור הבריא, ושאלתי — מה מצחיק? ומשה חזר על דבריו בקול רם.
נדהמתי — הנער הבין והגיב במענה לשון חריף ו-מפולפל. דו שיח זה של בדיחות ובדיחות תגובה נמשך מדי שיעור, והיה מהנה ומסעיר. אלא שאמורה הייתי ללמד ספרות ולא הומור, ותגובות אלו של משה, פגמו במהלך השעור התקין, אך כה נמשכתי לשומען. ומשה עצמו — אינו לומד, אלא, יושב דרוך ומחכה להגיב לבדיחה בבדיחה משלו...

מה עושים?

סכמנו, שמשה ימשיך להגיב, אך ירשום את בדיחות ותגובותיו במחברת מיוחדת, ובסוף השנה ימסרנה לי כ-עבודה.

חשבתי בלבי, ירשום, ומתוך שלא לשמה, אולי אף יעסוק בספרות.
שעור לאחר מכן, ראיתיו רכון בשקידה על מחברתו, דרוך וקשוב כאחד.

מה אתה עושה, משה? שאלתי.
רושם בדיחות, המורה! היה המענה.
המחברת לא נמסרה לידי ודרכינו נפרדו. לא שבת ללמדו בתיכון, ואף לא פגשתי לאחר מכן.
מתוך מודעת האבל שפורסמה ע"י האוניברסיטה למדתי, כי משה פנה ללמוד המשפטים. ובעיני רוחי ראיתי — אולם משעמם בבית משפט, ושופט רציני מנסה לכבוש חיוך, לשמע דברים הנאמרים מפי משפטן צעיר ומבריק בחריפות לשונו.
אני זוכרת ברק משובה וניצוץ של חיוך... ומחנק ב-גרונני."

וכך מספר רפי חוטר:

בהיותו תלמיד בכתה אותה חנכתי וגם מאוחר יותר לאחר שסיים את למודיו בביה"ס התיכון, תמיד ראיתיו כמוקד וכציר מרכזי לסביבתו. לשונו החדה והערותיו הקורעות לא פסחו על איש, ויחד עם זאת נזהר תמיד שלא לפגוע בזולת, ולכן היה מקובל על חבריו וחביב על שומעיו.
אין פלא שמשה זכה ליחס אוהד מצד חבריו, היה מ-קובל עליהם ותעלוליו זכו לשם דבר. מי אינו אוהב מעשי קונדס?

מספר משה שפירא חברו ללמודים ולחברה:

"תעלוליו המשותפים היו שם דבר בין החברה, כשת-רומה מרכזית להם תרמו חוש ההומור וכושר ההמצאה של משה בצרוך כשרונו הדרמטי:

מתחזה כמהנדס בנין שעה שאנו נתפסנו במגרש ריק
בשעת הלימודים; מחקה שוטר בצומת רמזורים ואת המפקד
בלילה בבסיס גדנ"ע — ומשכנע.
עד היום בשבת רעים, חוזרים החברה ומשחזרים מעל-
לים אלו."

גם מוריו חבבוהו מאד בשל תכונותיו אלו ובנוסף לכך
בשל טוב לבו, החיוך הנסוד על פניו תמיד, הזיק בעינים
והנכונות המתמדת מצידו לעזור לחבריו.

כחבר —

"מאימתי החלו להתהדק קשרי עם משה? מתחילת
למודי בבית החינוך התיכון. ואין זה מקרה שחברותנו הת-
פתחה בתוך ביה"ס ועל רקעו כשהלמודים, מה שמאחוריהם
ומה שביניהם, המורים והחברה לכתה — על מערכת ה-
יחסים המורכבת שביניהם — תרמו, טפחו והזינו חברות
זו. לאחר סיימנו את ביה"ס, בהתפזר החברה בין זרועותיו

הרבות של צה"ל, ולאחר מכן בלכתנו אל האוניברסיטאות
נמשך והעמיק הקשר בינינו.

ביומנו הראשון ללמודים נתקלתי במשה בדרכי הביתה,
שנינו באותו הכוון — רוכבי אופנים. מאז כל דרכינו היו
במשותף. חרוצים גדולים לא היינו, ואת שעות אחה"צ שלנו
בלינו ביחד, אם בהכנת שעורים — מתוך הכרת חובתנו, ואם
"בהכנת שעורים" ככסות עינים להליכה לסרט.

בתקופת הצבא התבטא הקשר בינינו בחיי היום יום
בכך שאני הייתי נע בקו המקביל לשלו. הימים ימי מלחמת
ההתשה, והוא סייר בקו הראשון ואני — תותחן מאחוריו.
כשהייתי מפעיל את התותח כנגד האויב ששלף את פגזיו,
ידעתי כי על משה אני מחפה. הבלוי המשותף בתקופת ה-
שרות היה כשהזדמנה חופשה משותפת. היינו יוצאים עם
ערב לבדוק מי מהחברה בבית — משחק של חפזים והפ-
תעות. בכל מזג אויר, מבית לבית כשמדי פעם מצליחים ל-
פגוש במישהו ולצרפו, נהנים מארוח וכבוד הגון (במיוחד
בביתו של חבר שלא הצליח להגיע לחופשה) וממשיכים ל-
לכת. טיול מעין זה שהיה למסורת, נמשך שעות ארוכות,
וכשכבר היתה החבורה מקובצת הגיע בדרך כלל הערב
לעומקו של הלילה. נוהגים היינו להאסף בביתו של אחד
החברים והבלוי העקרי היה — שיחה. על מה לא שוחחנו
אז? על בעיות אקטואליות חברתיות, פוליטיות, על דברי
מנהיגים ודעותיהם, על אחריותם ועל האמת שמאחורי
הכותרות וההצהרות. וכך נתוחם של נאומים ומאמרים הוו
חומר בלתי נדלה בערבינו המשותפים. משה הרבה מאד
בקריאת עתונים והקו, שאפיינו בשעת הדיונים הללו, היה
רצונו לחדור לעומקם של דברים בחוש הבקרת הדק והחד
ובחריפות המיוחדת לו. אותו אי אפשר היה להוליך שולל
בסיסמאות, בברק חיצוני, בדעת צבור ובדמגוגיה. הוא היה

הפותח את הוכוח בזרקו לחלל החדר משפט פרובוקטיבי וסוחף עמו את כל החבורה. וכוחינו מלאי להט היו, אף כי למעשה, חלוקי דעות לא היו כלל בינינו.

משה לא היה עובר על הערת אדם מבלי להתיחס אליה, וזאת לגבי כל אדם — חבר, מורה, אדם שנקרה באקראי. כל דבר היה מעורר בו שאלות ותמיהות ולא היה מרפה מן האדם עד שהצליח להגיע לשרשו של ענין או לפתרונו; רק אז בא על מנוחתו ושלוותו הנפשית.

את גישתו לזולת אפינו הכנות וגלוי הלב, ואלו יצרו הרגשת נוחות וקרבה בזולת והביאו גם אותו ליחס כן וגלוי. גם לגבי עצמו היה נוהג בבקרת וביושר. היה צוחק על עצמו, על כשלונותיו ולעתים אף הפריז בכך. מעולם לא נסה להראות יותר מכפי שהוא, בדרך כלל המעיט בערכו.

אחת החוויות המשעשעות היתה לראות סרט עם משה ובמיוחד סרט מתח. למעשה היינו רואים במקביל שני סרטים: את המוצג על המסך ואת המנוחש ע"י משה. מיד עם תחילת הסרט היה הוא מנחש את ההתפתחות הצפויה ומאז במשך כל שעת ההצגה היינו בוחנים ביחד מה אמת בתחזיות אלה. את המתח, הבידור וההנאה מן הסרט — ניתן לשער."

ומוסיפה דליה (בק) שטיינר חברתו לכתה:

משה היה בן כיתתי ויחד סיימנו את השמינית. מלחמת ששת הימים עמדה בפתח שעה שהתכוננו לבחינות הגרות והגיוס מממש וקרב.

תקופה קצרה יחסית עשינו יחד במסגרת בית הספר, אך היתה זו תקופה ארוכה מבחינת החוויות המשותפות שהיו לנו באותה מסגרת, — טיולים מסיבות, שירות לאומי, וחוויות קטנות אחרות של צחוק מתגלגל בשעורים, העתקות במבחנים ובריחה אל ה"הוילה", אותו בנין שומם שעמד

מאחורי בית ספרנו ואשר היה מיועד למגורי שגריר גרמניה בישראל.

לכאן היינו באים כל אותם שלא הכינו שעורים או שנתבקשו לעזוב את הכיתה, וכאן מצאנו מפלט ורקמנו הווי משותף ותקוות של בין השעורים, חוויות אשר משה היה חלק בלתי נפרד מהן.

את משה פגשתי בפעם האחרונה לאחר תקופה ארוכה בה לא התראינו — בעיר ליד תחנת האוטובוס ברח' יפו. השעה היתה מאוחרת ומהרתי לביתי, כשלפתע נגש אלי משה מחייך, כשברק של שובבות מנצנץ מעיניו. דחיתי את נסיעתי באוטובוס אשר הגיע בינתיים והתעכבתי מעט לשוחח עימו.

פטפטנו, על הא־ודא — משה סיפר לי על לימודיו, על מילואים שעמדו בפתח, על תכניות לעתיד, ושאל למעשי. יתכן שהיינו משוחחים עוד ועוד אלמלא הגיע אותו אוטובוס אחרון בו נאלצתי להפרד.

קשה לשכוח את דמותו. משה עם החיוך הכאילו ניצחי שריחף על פניו, ואכן כאשר דמותו עולה בזכרוני, אני רואה אותו מקורזל בלורית ומחייך. אותו חיוך אשר קשה לתאר את אופיו — אולי חיוך הדומה לחיכוך של תינוק מאושר. וכך ישאר משה חרוט בזכרוני — משה החייכן וטוב

הלב.

במלחמת יוה"כ

על פרוץ המלחמה ביום הכפורים שמע משה ברדיו בהיותו בבית. והוא כלוחם מנוסה וכבקיא בגזרת התעלה, הבין מיד את חומרת המצב ויצא עוד בטרם הגיע הצו. מספר משה שפירא —

"הזכרון האחרון שלי על משה, קשור בשיחת הטלפון שלי אתו ביום כפור, לאחר שקבלתי אני את הצו. דבריו

היו : אם צה"ל לא יצלח את התעלה, לא יהיה לי מה לעשות במלחמה הזאת, ואם צה"ל יצלח את התעלה — אהיה בין הראשונים.

כל ימי המלחמה לווה אותי המשפט הזה ולמן פרסום הידיעה על צליחת התעלה חייתי בחרדה לשלומי. כעשרה ימים לאחר ה-19 לחדש הגיעני בשורת איוב..."

ואכן עד ה-16.10 היה משה בכוננות בראס סודר וב-16 יצא לקרב, כשיחידתו צורפה לאוגדה של אריק שרון. הם שהו בא-תור עד ליציאה בגשר היבשתי לעבר המערבי של התעלה.

שלשה ימים אח"כ נפל משה.

רפי חוטר : —

נתבשרתי על מותו בהיותי אי-שם בדרום, שבועות א-חדים לאחר שהחלה הפסקת האש בחזית זו במלחמת יום הכיפורים, וימים ספורים לאחר שפקדני אסון אחר — מותה של אמי.

קשה לכתוב שמה איננו עוד. קשה להתרגל למחשבה שיותר לא אראנו כשסביבו חבריו הרבים.

אומרים כי בלמוד המשפטים וביחוד בחיי המעש ש-לאחריהם מצא משה ענין רב, ועתיד היה לגלות את הנתיב, המיוחד לו, אולם שירת חייו באמצע נפסקה, ותנחומים אין.

"גורלו המר התאכזר לו ובעצם פריחתו נקטפו חייו: אוי לנו שהגענו למצב אומלל כזה שלא זכינו להנות מן הפירות. מר לנו שאנו מבכים אותו ולא להיפך" (ההורים הדואבים).

ת. נ. צ. ב. ה.